

Buch: "Die rechtlichen Principien des
Strafvollzugs" von HELTZENDORFF 383-384.1.

BÜNTETŐTÖRVÉNYEINK MÓDOSÍTÁSÁHOZ

Különlenyomat a "Huszadik század" első
évfolyamának 10. és 11-ik füzetéből.

Budapest. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság
1900.

Fontos, sőt részben korszakalkotó és nagy-
terjedelmű törvényelőkészítő és életbeléptető
munkálatok - legutóbb a bűnvádi perrendtartásnak
/1896. évi XXXII. t.cz./, valamint melléktörvé-
nyeinek megalkotása és az azoknak hatálybelép-
tetéséhez szükséges számos kormányzati intézke-
dés megtétele, - az utolsó években teljesen el-
vonták mind az igazságügyi kormány munkásságát,
mint szakköreink figyelmét és tudományos bűvár-
kodását a büntető törvénykönyv módosításáról,
illetőleg kiegészítéséről, a melynek szüksége
pedig másfél évtized óta többször volt hangoztat-
va és melyet a kormány már tizenkét évvel ezelőtt
fel is vett programjába.

Ez a reform most ismét minden tekintetben
actualissá vált.

Minthogy pedig az ennek kapcsán felmerülő
kérdéseknek jelentékeny része olyan természetű,
hogy azoknak helyes megoldásához a társadalmi tu-
dományok körében dolgozó szakférfiak véleménye
és együttes munkálkodása is szükséges lesz, en-
nélfogva - a végből, hogy véleményem minél széle-
sebb körökből legyen megbíráható és esetleg
helyreigazítható - helyesebbnek tartom, nem a jo-
gi szaksajtóban, hanem e folyóirat hasábjain vá-
zolni egyéni nézeteimet arra nézve, hogy a bünte-
tőtörvénykönyv módosításának, illetőleg kiegészi-
tésének a kizárólag jogi kérdéseken felül minő
irányokban kellene mozognia és minő keretekre
kellene kiterjednie.

Mindenekelőtt azonban egy pillantást kell
vetnem büntető törvényhozásunknak és a büntető
jogtudományoknak jelen állására, valamint a meg-
oldásra váró feladatokra is.

I. Büntetőtörvénykönyvünk nem egyszerű fordítása valamelyik külföldi törvénykönyvnek, de viszont legkevesebbé sem úttörő, sőt általános-ságban véve nem is önálló munkálat, hanem receptív és revideáló feldolgozása a német, osztrák, franczia, belga és olasz büntető jogtudomány és törvényhozás azon fejlődési fokának, melyen azok a törvénykönyv tervezetének készítésekor, a hetvenes évek közepén állottak volt. Mindazonáltal külföldi szakférfiak² is kifejtették, hogy büntetőtörvénykönyvünk egyes részletekben, kisebb kérdésekben, előképeihez mérve, haladásnak tekintendő.

Egyrészt a tervezet szerkesztőjének: Csemegi Károlynak széleskörű és mély elméleti képzettsége, valamint egyéni meggyőződése következtében, másrészt azért is, mert a tervezet készítésének idejében a büntető törvényhozások főleg a jogi fogalmaknak szabatos dogmatikai kifejtésére helyeztek súlyt, büntetőtörvénykönyvünknek fényoldalai: a rendszeresség, az anyagnak tudományos feldolgozása és a bűncselekmények tényálladási ismérveinek szabatos jogászai meghatározása.

II. Alig hogy büntetőtörvénykönyvünk tervezete elkészült, mind egyes törvényhozásokban,³ mind különösen irodalmi téren olyan új irányok merültek fel, a melyek részben már napjainkig is maradandó nyomokat hagytak a tétel büntetőjog fejlődésében, részben pedig a büntetőtörvénykönyv szerkesztője által akkor még előre nem látott, mélyreható, tudományos küzdelmeket vontak maguk után.

Az utolsó két évtized alatt a jogtudomány-nak egyik ágában sem léptek fel annyira radikális új irányok, nem mutatkoztak az eddigi rendszerek alapjait támadó olyan törekvések, nem folyt le épen az alapvető tételek és tanok megdöntése vagy megvédése érdekében olyan heves küzdelem, mint az anyagi büntetőjog terén azóta, hogy a büntettekről és vétségekről szóló 1878:V. t.-cz. és a kihágásokról szóló 1879:XL. t.-cz. 1880. szeptember 1-én hatályba lépett.

1. Ezen tudományos vitákból négy iskolának

tanait kell röviden érintenem:

A/ A bűnügyi embertani /máskép positivnek is nevezett/ iskola⁴ kísérletet tesz arra, hogy a büntetteket és a bűncselekmények elkövetését élettani alapon magyarázza meg. Tanai szerint: a büntettes, vagy legalább a született büntettes szervezeti és testi anomáliák, valamint az ezekkel összefüggő lélektani defectusok által jellemzett külön emberfaj,⁵ melynek egyes tagjait boncztani és élettani külső jelekből fel lehet ismerni és melynek tagjai atavisticus lelki tulajdonságaiknál fogva determinálva vannak a bűncselekmények elkövetésére.

Az embertani iskola követői fogadják az akarat szabadságát és elvi alapjukról nem ismerhetik el sem a büntetőjogi felelősséget, sem a büntetésnek célját; a büntetés helyett az ártalmatlanná tevést tartják szükségesnek.

B/ Több árnyalata van a büntető-sociologiai iskoláknak,⁶ melyeknek tagjai a bűncselekményt társadalmi jelenség gyanánt, főleg társadalmi tényezők hatásaként fogják fel és ezeket a tényezőket leküzdhetőknak, illetőleg befolyásolhatóknak tartják.

Ez az alapgondolat aztán különböző változatokban van kifejtve. Így például Turati, az olasz parlament socialista pártjának egyik tagja, a socialdemokratia tanai szempontjából értékesítette a büntető-sociologiai iskolának alapeszméjét abban a teljesen egyoldalú alakban, hogy a bűncselekmények a "bourgeoisie" uralmából fakadnak és megszűnésüket csak a társadalmi forradalomtól lehet remélni. Egészen egyoldalú ez az utóbb említett felfogás már azért is, mert teljesen figyelmen kívül hagyja a büntetendő cselekményeknek egyéni tényezőit, elfelejti, hogy az emberek többségének lelkében a szenvedély, a bosszú, az irigység örökké fogják a maguk pusztító hatását gyakorolni, hogy sok ember fog cselekedni pillanatnyi felgerjedés, harag hatása alatt stb. A bűncselekmények egyéni tényezőinek hatása sohasem lesz teljesen megszüntethető, büntetendő cselekmények tehát mindig fognak elkövetetni.

C/ A büntetőjog elméleti művelőinek legnagyobb része /az u.n. classicus iskola hívei/ minden államban teljesen elzárkóztak az új iskolák tanaitól és mind az új kutatási módszerekkel, mind azoknak eddigi vívmányaival szemben egészen elutasító álláspontot foglalnak el.

Ezen régi iskolák hívei az indeterminismus alapján állanak és eltekintve azon büntetésektől, kiknek javára a tételes büntetőjog által elismert valamely beszámítást kizáró ok mutatkozik megállapíthatónak, minden büntetéssel szemben egyformán és teljes mértékben fenforogni látják a büntetőjogi felelősséget. Megegyez alapfelfogásuk abban is, hogy a bűncselekmények társadalmi tényezőinek nem tulajdonítanak fontosságot, ellenben annál nagyobb súlyt helyeznek a büntetőjognak elméleti, sokszor egészen bölcséleti irányban való művelésére és a jogi fogalmak kifejtésére.

A régi iskola híveit azonban nemcsak egyes fontos kérdésekben való eltérés osztja több csoportra, hanem többeket közülük a rendszerének alapjául vett alap gondolatnak /pl. Binding Normentheoriája/, valamint az egész rendszer feldolgozásának különbözősége is.

D/ A fennebb említett három iránynak tanai között többen és különböző alapon kísérlettek meg közvetítő rendszert kidolgozni. Egyesek elfogadták az új iskoláknak egyik-másik tanát és azt beleillesztették a tételes jogrendszerbe, mások maguk részéről is egyes új nézőpontokat vagy új kutatási módszert visznek bele a büntetőjog tudományos művelésébe.

Ezen közvetítő rendszerek főképviselőjének vagy jelentékenyebb irodalmi termékeinek felsorolása messze túlhaladná e cikk kereteit. Kiválnak közülük az Union internationale de Droit pénal vezérembereinek, különösen van Hamel-nak, Lisz-nek, Jarde-nak és Prins-nek,⁷ továbbá az olasz úgynevezett "harmadik" iskolának /terza scuola/ dolgozatai,⁸ valamint a Lisz Ferencz által vezetett "büntető politikai" irány,⁹ mely alap gondolatát ugyan részben Quetelet-től, részben a büntető sociologusoktól vette, de több

tekintetben önálló és tanai már is hatással voltak a törvényhozásokra.

A fennebb felsorolt négy főiránynak követői között az utolsó két évtizedben folytatott nagy tudományos küzdelem napjainkban még nincs befejezve. Csak annyi kétségtelen, hogy az olasz bűnügyi embertani iskolának fogyatékos adatok és szűk körre szorított megfigyelés alapján odaállított tételei /nevezetesen a büntettes-typusról, a született büntettesről stb./ teljesen megvannak czáfolva; ¹⁰ továbbá hogy egyes túlzások vissza vannak utasítva.

A legtöbb alapvető nagy kérdés tekintetében azonban az ellentétes nézetek hívei most is mereven állanak egymással szemben.

A régi iskola tagjainak a tételes jogra támaszkodhatáson és a hosszú tudományos munkálkodás szerelte tekintélyen felül mindenestre megvan az a fölényük, hogy teljesen kidolgozott, kerekded rendszert csak ők képesek felmutatni és hogy mind a tanszékeken, mind a magistraturában igen nagy többségben vannak.

2. Az utóbb említett három iskola tagjai közt a büntető törvénykezésnek főirányát illetőleg gyakran van hangoztatva két teljesen ellentétes felfogás.

Mind a büntető-sociologiai, mind a classicus iskola, mind a közvetítő irányok követői között akadnak egyesek, a kik a messzemenő enyheségben, mások, a kik fokozott szigor kifejtésében látják a törvényhozás és az ítélkezés feladatát és kivált a büntetési rendszer reformja tekintetében ezen két ellentétes irány szempontjából terjesztik elő óhajaikat, melyektől a büntető igazságszolgáltatás javítását várják.

Szemben a nyomozó rendszernek, valamint a politikai és felekezeti üldözéseknek nagy visszaéléseivel és igazságtalanságaival, másrészt pedig az elrettentési elméletnek hajmeresztő aberrációival, végre a büntetések végrehajtásának rendszertelenségével és kegyetlen ézszerűtlenségével, a culturtörténet évezredeihez képest aránylag rövid idő előtt, a XVIII. századnak második felében indult meg a küzdelem, melynek előharczói a mélyen

érző szívnek és egyúttal a széles látókörű értelemnek ritka megtestesülései /a büntető törvényhozás reformja tekintetében különösen Beccaria, Filangieri stb., a börtönügy reformjára nézve pedig John Howard/ voltak. Az a nagy törvénykezési és börtönügyi reform, a mely a régi rendszert remélhetőleg mindörökre elsöpörte, a XVIII. század uralkodó társadalombölcészeti és igazságszolgáltatási eszméinek befolyása alatt vitetett keresztül és Európa legtöbb államában napjainkig is legnagyobb hatást gyakorolta a tételes büntetőjognak irányára és alapvető tanaira.

Ezek alapján természetes, hogy korunkban mind a büntető törvényhozásban, mind a büntetések végrehajtása körül a humanismus és az enyhébb irányzat voltak határozott túlsúlyban.

Az utolsó évtizedekben azonban még messzebbmenő irányzatokra is akadhatunk. Egyesek a büntetéseken nem bűnösöket, hanem csak betegeket vagy szerencsétleneket látnak, mások a büntetések megállapításában, illetőleg kiszabásában további enyhítéseket követelnek.

Egyes tételes jogokban, bizonyos bűncselekményre megállapított büntetésekre nézve, az alkalmi büntettek tekintetében az utóbbi felfogás teljesen jogosult; azonban általánosságban is fel kell vetni azt a kérdést: vajjon az enyhébb irányzat minden büntetéssel szemben, az egész büntető törvénykezés terén érvényesítve, célravezető és helyes volna-e?

Ha a büntető törvényhozás és igazságszolgáltatás feladatait csak az emberszeretet szempontjából kellene megoldani, akkor könnyű volna reá helyezkedni a krisztusi végtelen könyörületességnek, szelidségnek és megbocsátásnak álláspontjára, mint a legmagasztosabbra és legfenségesebbre.

A törvényhozásnak azonban a való élet, az észszerűség és célszerűség követelményeit és a törvénykezési tapasztalatokat is figyelembe kell vennie. Az utolsó évtizedek pedig e részben sok tapasztalatot nyújtottak.

Bebizonyult, hogy a büntetteknek egész csoportjai, egész osztályai vannak, melyekkel szemben az enyhesség mit sem használ. Bebizonyult,

hogy a szabadságvesztés-büntetés a szokásszerű gonosztevőknek egy részével szemben csaknem hatástalan, velük szemben az esetek többségében sem visszatartóztató, sem javító hatást nem gyakorol.

Másrészt a történelem régóta kimutatta, hogy a törvényhozásnak túlságos enyhesége gyakran vezetett a bűncselekmények számának rendkívüli növekedésére.¹¹

Végre bebizonyult, hogy habár örökké igaz és örökre követendő a jogegyenlőségnek magasztos elve, mindazonáltal téves volt ebből a XVIII. században levonni azt a következtetést, hogy az összes elítélteket - tekintet nélkül erkölcsiségük fokára, jellemükre, műveltségükre, előbbi foglalkozásukra és életviszonyaikra - absolute egyenlő elbánás alá vették. Már Aristoteles megmondta, hogy a nem egyenlőkkel egyenlően bánni a legnagyobb igazságtalanság, már pedig kétségtelen, hogy a büntettek közt, minden mástól eltekintve, főleg jellemükre nézve végtelen erkölcsi különbségek vannak és az először bűncselekményt elkövetett, talán csak gondatlanságból vétkező, alkalmi büntettes százszorosan szenved azzal a többszörös visszaesővel szemben, a ki már egészen megszokta a börtön levegőjét.

A XIX. század utolsó évtizedeinek érdeme, hogy mind a büntető törvényhozásban, különösen a feltételes elítélés és a visszaesők kérdésének tanulmányozása által, mind a büntetés végrehajtása körül /az utóbbi tekintetben főleg az elítéltek erkölcsi osztályozása és a progresszív rendszer útján/ figyelembe vette az egyes terheltek individualitását.

A törvényhozásnak is minden módon arra kell törekednie, hogy az első ízben bűncselekményt elkövetett, gyakran csupán csak megtévelyedett, alkalmi büntettek, különösen azok, a kik menthető emberi gyarlóságból és nem aljas indokból követték el a bűncselekményt, kiméletes, enyhe elbánásban részesüljenek, nevezetesen lehetőleg megmentessenek a szabadságvesztésnek megbélyegző hatásától és a közös elzárásnak rendszerint rontó befolyásától.

Ellenben vannak büntettek, kikkel szemben a törvényhozás nem tekintheti végcélnek a büntetéseknek további enyhítését. Habár teljes erélylyel kell küzdeni a barbár büntetési nemek visszaállítása vagy az általában nagyobb szigorítás iránt az utóbbi évtizedben is kifejezést nyert követelésekkel, másrészt be kell ismerni, hogy a megátalkodott, makacs, durva gonosztevők-nél az enyhesség és a könyörület nem az óhajtott cél, hanem csak a bűncselekmények szaporodását idézi elő, sőt hogy velük szemben a szabadságvesztés-büntetés intenzitásának fokozására is szükség van.

III. Ha napjainkban az újabb irányokat - és nevezetesen azoknak mind követeléseit, mind eddigi eredményeit is - teljesen ismerő jogtudós vállalkoznék arra, hogy tüzetes tanulmány tárgyává tegye: vajjon korunk hivatott-e a büntető törvényhozásra? - arra az eredményre kellene jutnia, hogy még nem érkezett el sem az egész új büntetőjogi codificatióknak, sem a büntetőtörvénykönyvek gyökeres revisiójának ideje.

Kétségtelen ugyan, hogy a büntető-sociológiai iskolának és a közvetítő irányoknak számos új tantétele nemcsak helyes, hanem törvényhozásilag is értékesíthető lesz: előre látható, hogy néhány évtized múlva az európai büntetőtörvénykönyvek jelentékenyen módosulni fognak, napjainkban azonban még csak a lassú átalakulásnak átmeneti idejét éljük. Eljutottunk annyira, hogy belátjuk és érezzük a tételes jogoknak egyoldalúságát és számos fogyatkozását. Egyikünk-másikunk látni is véli a fejlődés irányát, de ki tudja: nem fogja-e sejtelmét megcáfolni a közeljövő? És semmi biztosíték sincsen arra nézve, hogy a reformok sürgetői által javasolt módosítások és kiegészítések ki fogják-e állani minden törvénynek igazi tűzpróbáját a gyakorlati alkalmazásban? Ezen felül az új tanoknak azon részei, melyek eddig megcáfoltaknak nem mutatkoznak, még egységes rendszerbe sincsenek foglalva, annál kevésbbé vannak olyan alakba öntve, hogy a codificatiónál felhasználhatók legyenek.

Az újabb törvényhozási munkálatok pedig,

különösen az olasz büntetőtörvénykönyv /1889/, valamint a svájci /1893/, és a norvég /1894/ tervezetek² az új tanokból csak egyes részleteket, itt-ott csak egyes árnyalatokat használtak fel.

Századunk szakfőfiaiára vár tehát a feladat, hogy a tüzetes megfigyelésnek és a pontos adatgyűjtésnek mind szélesebb körökre és hosszabb időre való kiterjesztése, valamint a különböző államok criminalitásának, a bűncselekmények tényezőinek és a büntetteknek, helyesebben a büntettek különböző osztályainak tanulmányozása, végül egyrészt az új codexek, illetőleg az új részleges törvények gyakorlati eredményeinek mérlegelése utján, másrészt a társadalmi tudományok vívmányainak felhasználásával megállapítsák mindazt, a mi az eltérő iskolák erős küzdelméből lassanként helyes és maradandó gyanánt le fog szűrődni. Csak ezután foghat aztán a codificator a teljesen új alapokon nyugvó büntetőtörvénykönyv tervezetének készítéséhez.

Mi magyar jogászok még különleges okokból is abban a sajnós helyzetben vagyunk, hogy érezzük ugyan büntetőtörvénykönyvünk gyökeres revisiójának szükségét, de egyúttal kénytelenek vagyunk beismerni azt is, hogy ez a gyökeres revisio ez idő szerint a siker reményével meg sem kísérelhető.

Sokszor hangoztatott panasz, hogy codificatoraink nem veszik figyelembe a magyar viszonyok követelményeit, sokat recipiálnak, sőt gyakran egyszerűen fordítanak. Ez az állítás a maga általánosságában - mint már fennebb /I. alatt/ kiemeltem - nem jogosult büntetőtörvénykönyvünkkel szemben; másrészt azonban tagadhatatlan, hogy büntető törvényhozásunk Szent Istvántól fogva napjainkig a külföldi jogrendszerekből számos intézményt ültetett át, sok jogtételt recipiált, és pedig egyeseket helyesen, a magyar jogfejlődésnek és törvénykezésnek, sőt egész nemzetünk haladásának is javára, másokat kellő megfontolás és az eltérő magyar viszonyoknak megfelelő figyelembevétel nélkül.

A megfontolás nélkül való receptiónak ve-

szedelmei pedig épen a büntető törvényhozás terén a legnagyobbak, mert a gyakorlati jogéletnek egyik ága sincsen oly szoros összefüggésben a nép jellemével és a tényleges életviszonyokkal, mint a büntetőjog.

Az egyes államok különböző nemzeti, társadalmi culturalis és gazdasági viszonyainak a büntető törvényhozás által való figyelembe vételét a sociológiának tudományává változtatta és a büntető sociologiai iskola irodalmi munkásságának eddigi eredményei kétszeresen szükségessé tették. Habár hazánkban a nagyobb városokban és különösen a székes fővárosban a bűncselekményekre vonatkozó viszonyok körülbelül olyanok, mint a külföldön, azonban a vidéken, különösen a falvakban és a tanyaokon a büntettes osztály, a népélet viszonyai és a bűncselekmények egyéni és társadalmi tényezői épen nem azonosak a külföldiekkel.

Büntető codificatorainknak tehát kétszeres kötelessége: a legbuzgóbban tanulmányozni hazánk viszonyait, megismerni nemzetük felfogását és azokhoz alkalmazkodni tervezetük készítésében.

Az idegen intézmények igazolatlan receptiójának, a külföldi jogok egyszerű másolásának mindnyájunk által érzett visszásságain azonban mit sem segítünk avval, hogyha megállapítjuk a sokszor ismételt panaszok jogosultságát vagy különböző változatokban ismételjük azokat a jövő codificatorai számára.

De nem segítenének nézetem szerint a meszszebb visszamenő jogtörténeti kutatások sem, még pedig részben azért, mert régebbi büntető jogunk is sok recipiált alkatrészt tartalmazott /különösen a városi jogok egyszerű átírásai voltak egy-egy külföldi város jogának/, főleg pedig abból az okból, mert a társadalmi, a gazdasági és a culturalis viszonyok átalakulásával a criminalitas is teljesen átalakult és a büntetőtörvénykönyvnek ma már egészen más feladatai vannak, mint évtizedek vagy épen egy évszázad előtt.

Hazánkban a criminalitas átalakulása még büntetőtörvénykönyvünk életbe lépte óta is igen jelentékeny,¹³ és a jövő büntető törvényhozásának ebből a szempontból is egészen más alapra

kell helyezkednie, mint a codex tervezetének készítésekor kellett volna.

Különösen jövő büntetőjogi codificatióknak lehető önállósítása érdekében tehát szükségesnek tartom, hogy mielőtt az új törvény tervezetének, illetőleg a gyökeres revisió keresztülvitelére irányuló tervezetnek kidolgozása megkezdetnék, nemcsak jogtudósaink, hanem a többi hivatott szakférfiak is végezzék el azokat az előmunkálatokat, a melyek e végből szükségesek.

Ha figyelembe vesszük, hogy e téren az utolsó két évtizedben a belga Quetelet-től kezdve az olasz, francia, angol, német, orosz, osztrák és spanyol tudósok mekkora munkát végeztek, hogy egyesek büntető-sociologiai, mások bűnügyi embertani szempontból mily sokoldalú és mily beható kutatás tárgyává tették a bűncselekmények tényezőit, illetőleg a büntetteseket és jellemüket, akkor be kell ismernünk, hogy hazánkban e tekintetben nemcsak a jogászokra, hanem a társadalmi tudományok, valamint a törvénytudomány orvostan és a lélektan művelőire, a criminologusokra és a socialpolitikuskokra is még igen sok végezni való vár.¹⁴

Ezen vizsgálódásnak, adatgyűjtésnek és adatfeldolgozásnak egy része a büntetőpolitikai munkásság, másik része az államnak praeventiv tevékenysége, végre egy része a büntető törvényhozás és a büntetésvégrehajtás körébe esik.

A két előbbi téren a legnagyobb gondot kell fordítani az elhagyott és elzúllásnak kitétt gyermekekre vonatkozó adatokra és a legnagyobb súlyt kell helyezni társadalmunk e kis elhagyottjainak megmentésére.

Minden irányban meg kell állapítani a criminalitas összefüggését nemcsak a magyarságnak, hanem a hazánk területén lakó nemzetiségeknek is jellemével és szokásaival.

Fel kell deríteni azokat a gazdasági, társadalmi, culturalis és erkölcsi bajokat, melyekben nálunk a bűncselekményeknek főtényezői gyökereznek és javaslatba kell hozni az azok enyhítésére, illetőleg megszüntetésére szükséges eszközöket és módokat, illetőleg azokat az eszközö-

ket, melyekkel a bűncselekményre vezető tényezőket ellensúlyozni lehetne;

továbbá azt, hogy minő szokásszerű és üzletszerű büntettes osztályok vannak kifejlődve az országnak különböző vidékein; azokat, valamint a megrögzött visszaesők növekedését minő gazdasági, társadalmi és egyéni tényezők idézik elő, milyenek életviszonyaik és mily eszközök volnának velük szemben legalkalmasabbak az állami és társadalmi védekezésre?

Végül azt is, hogy egyes szokásszerű büntettes csoportok /példa gyanánt legyen elég hivatkoznom az ország egyes vidékein még néhány év előtt is annyira elharapódzott és valósággal szervezett bűnbandát alkotó kóbor cigányokra és az ó ismeretes csavargási, lopási stb. hajlamukra/, normális büntettek-e, ha pedig nem, bűncselekményeikkel szemben egyrészt a megelőzés szempontjából, másrészt megtorlásképpen minő intézkedések mutatkoznának leginkább célravezetőnek?

Ezenkívül szükséges lesz külön tanulmány tárgyává tenni, hogy különösen tekintettel az ipari és mezőgazdasági munkával foglalkozott elítélteknek korábbi életviszonyaira, végre figyelembevétel az alkalmi és szokásszerű büntettek közti különbséget is, minő intézkedések biztosítanak nálunk a szabadságvesztés-büntetés hatékonyságát?

Azon óriási tündő-cemplexumhoz, melyet mindezen kérdések tekintetében még nálunk is végezni kell, nem foghat a siker reményével egy-két jogász, még kevésbé egyedül az, a ki hivatva lesz az új magyar büntető-törvénykönyv tervezetét, vagy legalább a gyökeres revisió előmunkálatait végezni. Ehhez a munkához a hivatott jogászok, kriminológusok, orvosok, pszichiáterek és socialpolitikusoknak a munkamegosztás alapján végzett vállvetett tevékenysége szükséges.

A végzendő megfigyelésnek és adatgyűjtésnek egyik nagy akadálya bűnügyi statisztikánknak a múlt év végéig érvényben volt hiányos szervezete. Ennek főfogyatkozásait a hivatott szakférfiak /a jogi sajtóban különösen dr. Ráth Zoltán/ már

többször kifejtették. A bűnügyi statisztika adatai csak az elsőbirósági ítéletekre vonatkoztak, gyűjtésük /az országos statisztikai hivatal tapasztalatai szerint/ egészen megbízhatatlan alapon nyugodott. A jelenleg rendelkezésre álló anyagból a criminalitás mérve és fejlődésének iránya megbízható módon nem állapítható meg. Az 1900. január 1-sejével életbelépett új rendszer /az egyéni lapok és ügylapok/ és az újabb adatgyűjtés és feldolgozás módszere teljesen kielégíthetik ugyan a legmesszebb menő igényeket is, de megbízható anyag természetesen csak hónapok múlva fog rendelkezésünkre állani.

Bármennyire elégedetlen legyen is tehát valaki büntető-törvénykönyvünkkel, az új codex vagy a gyökeres revisio komoly hangoztatása előtt be kell várniuk egyrészt a büntető-jogtudomány haladását, másrészt pedig azt, hogy a hazai viszonyaink szempontjából is szükséges előtanulmányok és előmunkálatok elvégeztessenek.

IV. Büntető-törvénykönyvünk mindjárt hatályban létének első idejében többféle kifogás és támadás tárgya volt. Ezeket különböző okok idézték elő.

Eltekintve a törvénykönyv tervezőjével szemben táplált, egyéni érzésekre visszavezethető személyi okoktól, ilyen tényező volt jogászságunknak és a jogi reformok által érintett közvéleményünknek az a conservativismusa, mely minden nagyobb változás, minden jelentékenyebb reform életbeléptekor azonnal a legkeserűbb panaszokban tör ki és az új jogforrásnak, mely aztán évtizedekig /például a büntető törvénykönyv több mint húsz éven át/, változatlanul marad hatályban, nemcsak fogyatkozásait túlozza, hanem egyenesen abszurditását, sőt keresztülvihetetlenségét hangoztatja.

Ezenfelül magisztraturánk tagjai között még ma is erős, két évtized előtt pedig épen túlsúlyban volt az a felfogás, mely irtózik a tételes jogi szabályozástól és minden jogforrásnak egyedüli ideáljaként a "prudens iudicis arbitrium"-ot tekinti.

E vélemény követőivel szemben épen az anyagi

és az alaki büntetőjog terén könnyű volna felvenni a keztyűt.

Semmi sem könnyebb, mint kimutatni azt: mekkora veszedelmekkel jár nemcsak a jogegyenlőség, hanem az igazság szempontjából is, ha a bűncselekmények tényálladási ismérvei és büntetése nem a törvényben vannak meghatározva, ha ennél fogva két egyén közül, kik ugyanazt a cselekményt követték el, az egyiknek a bírása megengedett cselekményt lát, a másiké ellenben súlyos büntetést állapít meg; továbbá hogy mily nagy baj, ha a személyes szabadság megszorításának, illetőleg elvonásának feltételei vagy a vádlónak, a terheltnek, a sértettnek és a magánfélnek perjogi hatásköre nem a törvényben van szabatosan és mindenre egyenlően megállapítva, hanem a különböző tanácsok változó tagjainak egyéni vélekedéseitől vagy a folytonosan ingadozó judicaturától függ.

Valósággal megszokhattuk már Magyarországon, hogy valamely codex hatályba léptének első idejében jóformán kizárólag a fogyasztásokat szokás hangsúlyozni és legalább a praktikusok többsége nem akarja elismerni, hogy a fogyatékos rendezés is sokkal előnyösebb a jogszolgáltatásra, mint a jogbizonytalanság, az ingadozó judicatura és a chaos.

Ha nem osztjuk is azonban a büntető törvénykönyv első ellenzékének elvi álláspontját és ha az újításnak, illetőleg az új törvény átmeneti nehézségeinek tudatától, valamint a személyes érzésektől is függetlenül vizsgáljuk törvényhozásunknak ezt az egyik legjelentősegteljesebb alkotását, a fentebb /I. alatt/ kiemelt előnyök mellett is fel kell ismernünk, hogy büntető törvénykönyvünk magasztalói sokszor és sokban túloztak és hogy számos fogyatkozást is meg kell állapítanunk.

Méltán éri büntető törvénykönyvünket az a gáncs, hogy nem vette kellő figyelembe a különleges magyar viszonyokat és a magyar nép jogfel-fogását és e részben különösen elmaradt fényes emlékű elődjétől: 1843. évi javaslatától, melynek tekintélyét és népszerűségét különben semmi

magyar törvényhozási alkotás nem fogja többé soha elérni. Sem akkora önzetlenséggel és ügyszere-tettel, sem akkora államférfiúi tehetséggel, látókörrrel s az általános nagybecsülésnek és ragaszkodásnak akkora nimbusával, mint a minivel Deák Ferencz és nagyérdemű munkatársai az 1843. évi javaslatnak az anyagi jogra vonatkozó részét kidolgozták, nem fog Magyarországon a törvény-előkészítés terén senki sem működni. És az 1843-iki javaslatnak ezek a legjobb ajánlói adják részben magyarázatát annak, hogy büntető törvénykönyvünk tervezete, a mennyiben előzőjétől - pedig sokszor a tudomány haladása által igazolt módon - eltért, nem volt, nem lehetett népszerű. Büntető törvénykönyvünknek és minden utódjának egyik fátuma lesz, hogy az összehasonlítás evvel a nagyemlékű, sőt a tekintélynek és népszerűségnek dicsfényével körülvett törvényelőkészítő munkálattal hátrányukra fog kiütni.

A párhuzamtól eltekintve sem tagadható, hogy büntető törvénykönyvünk tervezetének készítője egyes fejezeteket és egyes intézmények szabályozását teljesen elhibázta, illetőleg azokat egészen téves kiindulási pont alapján építette fel. Példák erre a fiataikorúakra vonatkozó rendelkezések, a magánindítvány és magánvád egészen el-ütő intézményeinek összezavarása stb.

Nem sikerült büntető törvénykönyvünknek a büntető törvényhozás azon legnehezebb feladatát sem megoldani, hogy a jogsértések súlyához mért megfelelő büntetéseket állapítson meg. A büntetési tételekben és a mellékbüntetések megállapítása körül törvényünk számos rendszertelen és visszás rendelkezést tartalmaz. A gyakorlati alkalmazás bebizonyította a törvénykönyv egyes részeinek túlszigorát, más olyan visszaélésekkel és üzemekkel szemben pedig, melyek szintén megtorlandóknak mutatkoznának, jogosult az a kifogás, hogy törvényhozásunk elmulasztotta a megfelelő megtorló intézkedések megtételét, illetőleg hogy igazolatlanul enyhe.

Méltán éri törvényhozásunkat az a gáncs, hogy olyan büntetési rendszert állapított meg, melyet - a mint az 1878:V. törvényczikk 52.§-ának rendelkezéséből kitűnik - maga sem akart komolyan

végrehajtani. Ehhez járult az a rendkívül sajnos körülmény, hogy büntető törvénykönyvünk büntetési rendszere - főleg pénzügyi, részben más okból is - több, mint két évtizeden át sem volt végrehajtva, a büntetés végrehajtására, valamint a börtönügyi viszonyokra vonatkozó számos kérdés pedig megfelelően nem szabályoztatott. /Erről, bővebben alább VII. alatt./

V. A büntető törvénykönyvek módosításának előmunkálatait Fabiny Teofil igazságügyminister indította meg. 1888. május havában véleményt kívánván az akkori legfőbb igazságügyi hatóságok főnökeiktől és néhány szakférfiútól arra nézve, hogy az eddig tett tapasztalatokhoz képest a gyakorlati szükség a büntető törvénykönyvek mely rendelkezéseinek és mily irányban leendő megváltoztatását, illetőleg pótlását igényli.¹⁵

A novellaris munkálatok megindításának időpontjában az új irányok tanainak törvényhozási értékesítéséről, valamint a gyökeres revisióról még nem is volt szó.

Az új tanoknak behatóbb kritikai vizsgálata - kivéve dr. Heil Fausztinnak fennebb /13. l. 2. jegyz./ idézett igen becses, de csak egyes részletekre kiterjedő értekezését - még akkor nem is jutott el hozzánk. Ebből a szempontból a revisiónak elhúzóda avval az előnnyel járt, hogy míg 12 év előtt az új tanoknak több részlete, illetőleg a külföldi törvényhozásoknak kétségtelenül helyes és gyakorlatilag is bevált újításai avéleményadásra felhívott hazai hatóságok és szakférfiak által nem is ajánlottak, addig ma már számos ilyen újítás a novellaris törvényjavaslatba nemcsak megnyugvással felvehető, hanem nézetem szerint feltétlenül fel is lesz veendő.

A novellának 1890-ben közzétett első előadói tervezete,¹⁶ valamint annak indoklása még szűk keretek között mozgott, a büntető törvénykönyv különös részének néhány fejezetére szorítkozott és csupán azt czélozta, hogy a törvény gyakorlati alkalmazása körül a judicaturában észlelt egyes fogyatkozások és hiányok kijavíttassanak.

A tervezet szerzője: Schedius Lajos, Curiánk-

nak egyik - sajnos, nagyon is idő előtt kidőlt - legkiválóbb bírása, széles jogászi látókörénél, sokoldalú képzettségénél, fényes tehetségénél és nagy munkaerejénél fogva mindenképen hivatva lett volna ugyan a gyökeres revisio munkálatait végezni, de ezek akkor szándékosan mellőztettek, mert Szilágyi Dezső igazságügyminiszter a novellaris törvényjavaslatot mielőbb a törvényhozás elé terjeszteni és azt csak a gyakorlati tapasztalatai által legnagyobbaknak jelzett hiányok pótlására szorítani szándékozott.

Az 1890. évi tervezetnek megvitatása végett összehívott szaktanácskozmány Curiánk akkor nagy tudományú másodelnökének: Daruváry Alajosnak elnöklete alatt tartotta üléseit.¹⁷

A tanácskozmány befejeztével Schedius Lajos új törvényjavaslatot készített, mely az első tervezetet jelentékenyen kibővítél¹⁸ és részben az enquete határozatainak figyelembevételével módosítja is. Ezt a törvényjavaslatot Szilágyi Dezső igazságügyminiszter 1892. május 18-án a képviselőház elé terjesztette.

Részben azért, mert az igazságügyi bizottság a következő években más nagyfontosságú törvényjavaslatokkal volt elfoglalva, részben mert a bizottságnak egyes tagjai a javaslatot különösen a feltételes elítélés intézményének kereteire nézve lényegesen kibővitendőnek tartották, a törvényjavaslat még bizottsági tárgyalás alá sem került.

Erdély Sándor igazságügyminiszter az 1895. évi igazságügyi költségvetés tárgyalása alkalmával a javaslatot visszavonta és újabb tervezet készítésével edvi Illés Károly ügyvédet, a büntető törvénykönyvek jeles commentatorát bizta meg.

Az új tervezetet 1898. október-december hónapjaiban Erdély Sándor igazságügyminiszter elnöklete alatt szűkebb értekezlet tárgyalta.¹⁹

A tanácskozmány megállapodásai, illetőleg az akkori igazságügyminiszter döntése alapján edvi Illés Károly újból átdolgozta a tervezetet, mely azonban mindeddig nem tétetett közzé.

Időközben az igazságügyi kormány vezetésében változás állott be és másrészt sürgősebb teendők háttérbe szorították a novellaris munkálatot.

Dr. Plósz Sándor igazságügyminister a tervvel, valamint a novellaris munkálatok kereteivel szemben még nem foglalt el végleges álláspontot, azonban a folyó év elején e tárgyban új tanácskozmányt hívott egybe; intézkedései alapján a szükséges hivatalos adatok összegyűjtettek és az előmunkálatok több irányban jóval szélesebb keretekben végeztek, mint hivatali elődjai alatt.

VI. Feladatomban most: összefoglalni igénytelen egyéni nézeteimet arról, hogy tételes büntetőjogunk módosításának és kiegészítésének minő általános irányokban kell mozognia, illetőleg minő keretekre kell kiterjednie? Nem szorul indokolásra, hogy a kizárólag jogi szakkérdéseket e folyóirat hasábjain csak mellékesen érinthetem.

Minden tételes törvény revisiojánál természetesen első teendő a gyakorlati alkalmazás által felderített fogyatkozások pótlása, hibák kijavítása.

A tudománynak és a törvényhozásnak jelenlegi fejlődési fokozatán is megállapítható, hogy igazolt és szükséges módosítani büntető törvénykönyvünknek több fejezetét, melyek a gyakorlati alkalmazás szempontjából nagy jelentőséggel bírnak, mert belevágnak a mindennapi életbe és már is meg nem felelőknek mutatkoznak. Ilyenek különösen a büntetési rendszer körébe vágó egyes intézkedések /bővebben alább VII. alatt/, továbbá a visszaesés szabályozása általában, a sértett fél indítványára /a bűnvádi perrendtartás szerint "magánindítványra"/ büntetendő cselekményekre vonatkozó némely rendelkezés stb.; a törvény különös részéből pedig főleg a hatóság elleni erőszakra, a szemérem elleni büntettek- és vétségekre, a rágalmazás és becsületsértésre, a testi sértésre, a lopás, a csalás, a csalárd és vétkes bukásra stb. vonatkozó fejezeteknek számos részlete.

Nézetem szerint ezenfelül mellőzhetetlenül szükséges, hogy az új törvényjavaslat előzőinél nagyobb mértékben legyen tekintettel a büntető jogtudomány húsz éves haladásának, az utolsó két évtized törvényhozási fejleményeinek értékesítő-

sére. Ezen az alapos tételes büntetőjogunk több irányban kiegészítendő lesz.

Nevezetesen felveendőnek tartom a törvényjavaslatba:

a büntetés feltételes végrehajtásának szabályozását²⁰ és pedig nemcsak a fiatal korúakra nézve /mint az 1892. évi kormányjavaslatban volt/, hanem minden oly egyén javára, a ki fegyház-, börtön- vagy fogházbüntetésre jogerősen még nem volt elítélve, illetőleg a ki ellen az említett büntetések még nem hajtottak, illetőleg nem hajtandók végre; továbbá:

a pénzbüntetésre vonatkozó szabályoknak több irányú gyökeres reformját a be nem hajtható pénzbüntetésnek elzárás nélkül közmunkával való helyettesítését is.²¹

Ezek mellett a revisió előkészítésénél kiváló jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a büntető törvényhozás feladata napjainkban egészen más, mint néhány évtized előtt volt.

Korunkban a büntető törvénykönyv már nem felel meg feladatának pusztán azzal, ha több-kevesebb szabadsággal meghatározza a bűncselekmények tényálladási ismérveit és megállapítja büntetésüket, hanem be kell töltenie még két feladatot: egyrészt azt, hogy egyik leghathatósabb eszköze legyen a kriminalitás ellen folyó állami küzdelemnek és társadalmi védekezésnek; másrészt hogy - szoros összefüggésben a törvényhozásnak és a kormánynak gondos tervszerűséggel, helyesen megállapítandó social-politikájával - felvételük a novellaris törvényjavaslat keretébe mindaz, a mi a társadalmi viszonyok javítása és reformja érdekében abba tartozik.

Az újabbkori civilizációknak legnagyobb problémái: a nagy társadalmi kérdésnek különböző részletei, valamint számos gazdasági kérdés is már éreztetik hatásukat a büntető törvényhozás terén is. A törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló súlyt kell helyezni a büntető igazságszolgáltatást érintő, illetőleg azzal kölcsönhatásban levő társadalmi, gazdasági és kulturális viszonyokra és azokat a törvényhozási anyag egybegyűjtése és feldolgozása körül az eddigi

tervezeteknél nagyobb mértékben kell figyelembe venni.

Ezen általános tételeknek a részletekben való kifejtése teljesen belevinne a törvényhozási részletes intézkedések tárgyalásába. Legyen szabad tehát néhány jellemző példának megérintésére szorítkoznom.

Minden államban egyformán megállapították, hogy ha az állam és a társadalom védtelenül hagyják, illetőleg az erkölcsi elzúllásnak teszik ki azokat a gyermekeket, a kiknek szülői vagy egyéb lelkiismeretes gondozói nincsenek, illetőleg a kiknek szülői olyan életmódot folytatnak, a mely a gyermeknek erkölcsi romlását is maga után vonja, továbbá ha az állam idejében nem küzd az alkoholismusból eredő veszélyek vagy a szokásszerű és üzletszerű gonosztevők ellen, akkor a bűncselekményeknek óriási szaporodása elkerülhetetlenül bekövetkezik.

Ezek a kérdések rendkívül complexek s szabályozásuk nem tartozik kizárólag a büntető törvénykönyv keretébe, de az óhajtott eredmény nem érhető el a nélkül, hogy a novellaris törvényjavaslattal kapcsolatban beszéltesse meg mind azokat a törvényhozási és kormányzati intézkedések, melyek a szóban forgó nagy társadalmi bajok orvoslása végett a büntető törvénykönyvön kívül is teendők.

Igy pl. hogy teljes összhangzás legyen törvényhozásunknak a gyermekvédelemre és fiatalok büntetésekre vonatkozó intézkedései között, az előkészítő munkálatok során nézetem szerint tanácskozás tárgyává lesz teendő: minő intézkedések vétessenek fel: a/ a polgári törvénykönyvben a szülői hatalomnak a gyermekek érdekében való korlátozása és megszüntetése tárgyában, b/ a gyermekvédelemről, illetőleg a kényszernevelésről alkotandó törvénybe a preventio szempontjából az elhagyatott, illetőleg az elzúllásnak kitétt vagy erkölcsi romlásnak indult gyermekek megmentése végett; c/ a fiatalok büntetésekre és a javító intézeti ügyre nézve a novellába, melynek büntető törvénykönyvünk idevágó, rendkívül foggyatékos, elégtelen és célszerűtlen intéz-

kedéseit a leggyökeresebben kell módosítani és kiegészíteni, d/ végre a büntetés végrehajtását szabályozó utasításokba a fiatalok elítéltek elkülönítése és osztályozása és velük szemben nem annyira megtorlásnak, hanem a javitó nevelésnek előtérbe helyezése végett.

A bűncselekmények szaporodásának lehető meggátolása céljából okvetlenül szükségesnek tartom büntető törvénykönyvünknek a visszaesésre vonatkozó intézkedéseit gyökeresen megváltoztatni és ezenfelül a hazai különleges viszonyok figyelembe vételével tüzetes megfontolás tárgyává tenni azt: minő intézkedések mutatkoznának leginkább célra vezetőknek a végből, hogy az alkoholismusnak veszedelmes hatása ellensúlyoztassék, továbbá, hogy a visszaesők büntetésének intenzitása fokoztassék?

Egybehangzólag az általános magánjogi és a kereskedelmi jogi törvényhozással és a kormány-
nak egész közgazdasági, illetőleg társadalmi politikája keretében történő megfontolás tárgyává kell tenni, hogy az újabban nálunk is elharapódzott bizonyos gazdasági, illetőleg üzleti visszaélésekkel szemben, melyeknek egy része az értelmileg és gazdaságilag gyengébb társadalmi osztályoknak kizsákmányolására irányul, a büntető törvényhozás terén nem volnának-e bizonyos intézkedések teendők.²²

A nemi életre vonatkozólag, illetőleg a gyermekkorban vagy serdületlen ifjúkorban levő leányokra nézve felburjánoztak nálunk is egyes üzelmek, a melyeket messzemenő következményekben úgy kell felfogni, mint a bűncselekmények szaporodásának jelentékeny tényezőit. Törvényünk ez irányban nem tartalmaz megfelelő megtorló intézkedéseket; azokra már az eddigi tapasztalatok alapján is sürgős szükség van. Nevezetesen ide tartoznak a "traite des blanches" neve alatt összefoglalt üzelmek, az obscén ábrázolatoknak nyilvános helyen való kifüggesztése stb.

Egyes irányokban a technikai tudományok fejlődése előzte meg törvényhozásunkat. Így nem intézkedik büntető törvénykönyvünk a robbanó anyagokkal elkövetett bűncselekményekről, melyekre nézve egy külön fejezetet kell a novellaris

javaslatba felvenni.

B/ Arra nézve, hogy mi ne vétessék fel a novellaris törvényjavaslatba, a következő vezéreszméket tartanám irányadóknak:

Általánosságban mellőztessék minden merész kísérletezés, valamint több, gyakran ajánlott, de a continensen még ki nem próbált új intézménynek vagy javaslatnak egyszerű átvétele, illetőleg lemásolása. Így mellőzném /kivéve a fiatalkorú büntetteknek javító intézetbe helyezése körül/ a határozatlan tartamú ítéletek /"indeterminate sentences"/ amerikai intézményét, mely különben a néhány hét előtt tartott brüsseli VI. nemzetközi börtönügyi congressuson sem tudott többségre szert tenni.²³

Lehetőleg ki kellene továbbá hagyni a tervezetből minden olyan rendelkezést, mely politikai természetű vitákra nyújtana alkalmat és ennélfogva a törvényjavaslat tárgyalását kétség nélkül elhuzná, esetleg a novellának a közel jövőben való megalkotását is megghiúsítaná.

Hazánkban valóban kétszeres szükség van erre a tartózkodásra. A magyar nemzetnek és törvényhozási factorainak lelkében kitörölhetetlenül fenn fog maradni emléke annak az utálatos büntettnék, melynek szeretett királynéknak áldozatul esett. Az újabb események csak megerősítették azt a meggyőződést, hogy a "tett propagandájának" örült gáztetteivel szemben, legalább egyes államokban, messzebbmenő intézkedésekre van szükség. Mind a mellett a fennebbi okból mellőzendőnek vélném azt, hogy a novellaris javaslatba akár az anarchismus ellen, melylyel szemben a megtorló intézkedések természetüknél fogva úgyis külön törvénybe valók, akár az anarchista és egyéb izgatások megtorlása tárgyában intézkedések vétésének fel. Ezek a rendelkezések ugyanis rendkívül kényes természetűek és nehezek többféle okból, főleg pedig azért, mert okvetlenül nézeteltérést és vitákat keltenek arra nézve, vajjon az u.n. elméleti anarchistákra is kiterjedjenek-e?

Ellenben felveendőnek vélem a javaslatba a magyar czimernek és a magyar zászlónak hatha-

tósabb büntetőjogi védelme tárgyában teendő intézkedéseket, melyeket az 1879. évi XL. t.-cz. 37. §-ának teljesen elégtelennek bizonyult rendelkezése tesz szükségessé. Kétségtelen, hogy utóbbi irányban a megtorlásnak szigoritását a magyar parlamentnek minden pártja egyértelmű helyesléssel fogadja.

VII. A büntető törvényhozás elé napjainkban is legnehezebb kérdések tolnak a büntetési rendszer megállapítása és az ennek keretébe tartozó részletintézkedéseknek helyes keresztülvitele körül. E részben az új irányok követői sem tudtak határozott haladást, illetőleg befejezett egésznek tekinthető új rendszert kidolgozni. A mint a folyó év augusztus havában Brüsszelben tartott VI. nemzetközi börtönügyi congressuson ismét kitűnt, a gyakorlati büntetőjogászok és a börtönügyi szakemberek alapvető kérdések és a főirányok tekintetében sem tudtak megegyezésre jutni. Jóformán minden jelentékenyebb kérdésre nézve a controversiák egész sorozatát találjuk.²⁴

A/ Büntetési rendszerünk tekintetében az első baj, hogy a törvény, két évtizedes hatályban léte daczára, még több tekintetben nincs végrehajtva, tehát eredményeiben és összhatásában máig sincs kipróbálva.

Annak főoka, hogy büntetési rendszerünk mindeddig nem volt végrehajtható, az országos letartóztató intézetek és a bírósági fogházak építkezési és elhelyezési viszonyaiban, főleg pedig javítóintézetek hiányában fekszik. Az orsz. fegyintézeti építkezések terén az utolsó évtizedben nagyon sok történt ugyan, /L. a m. kir. igazságügyministerium működéséről az 1896-1898. évekre vonatkozólag közzétett jelentés 452-472. l./, de okvetlenül és sürgős szükség van több javítóintézet építésére s ezenfelül egyes orsz. letartóztató intézetekben /p. Szamos-Ujvártt, Szegeden/, különösen pedig a bírósági fogházakban még rendkívül sok a tennivaló. Nevezetesen:

a/ ez idő szerint még nem hajtható végre: a progressiv rendszernek első fokozatában, a Btk. 30., 38. és 40. §-aiban a fegyház-, börtön- és fogházbüntetésre nézve előírt magánelzárás és

pedig azért, mert egyes letartóztató intézetekben /pld. a szamos-ujvári országos fegyintézetben/, különösen pedig a bírósági fogházakban nincsen elegendő számú magánzárka. Visszás és fenn nem tartható állapot, hogy pusztán az esetlegtől függ, vajjon valamely elítélt hová szállítatik és vajjon rajta a büntetés a törvény rendelkezéseinek megfelelően hajtatik-e végre vagy sem?

b/ Szintén magánzárkák hiányában - az egyetlen soproni országos fegyintézet kivételével - sehol sem hajtható végre a progresszív rendszernek második fokozatában az éjjeli magánelzárás /Btk. 29. és 40. §./, mely pedig épen a kellő felügyelet nélkül való együttartózkodásnak a börtönügyi tapasztalatok szerint rontó hatásánál fogva gondosan végrehajtandó volna.

c/ A közvetítő intézetekben nincsen elegendő hely arra, hogy ide áthelyezhetők legyenek mindazok, a kik ebben a kedvezményben részesíthetők volnának.

d/ A legsajnosabb akadály, hogy javitó intézeteinkben egyáltalában nincs elegendő hely arra, hogy azokban mindazok a fiatal korúak, kiknek javító nevelése közérdekből szükséges, elhelyezhetők legyenek.

B/ Nyomatékosan hangsúlyoznom kell azonban, hogy a törvény végrehajtásával a létező bajok egyáltalában nem volnának orvosolva, ellenkezőleg a javításhoz határozott szükség van tétéles büntetési rendszerünk módosítására is.

Ez irányban a novella előkészítőinek helyzete különösen azért nehéz, mert két körülmény akadályozza, hogy a törvényjavaslatba felvételük mindaz, a mit a tudomány mai álláspontján egyébként javasolni lehetne.

Első sorban tartózkodni kell büntetési rendszerünk felforgatásától vagy egy oly rendszer kiépítésének kísérletétől, a mely új gyanánt volna tekintendő. Mindkettőhöz új Btk. alkotása volna szükséges, a miről már a III. alatt felhozottak folytán sem lehet szó ez idő szerint. Másodsor, - tekintettel államháztartásunk jelen helyzetére - fájó szívvel le kell mondani minden olyan

javitásnak a kezdeményezéséről, mely jelenlegi viszonyaink közt meg nem valósíthatónak mutatkozik, különösen a melyhez nagyobb összeget igénylő börtönügyi építkezések volnának szükségesek. Jelenleg nem lehet várni, hogy börtönügyi czélokra több millió korona költségtöbblet legyen igénybe vehető, a törvényjavaslat előkészítésénél tehát kiváló figyelmet kell fordítani arra, hogy a törvényhozás által megállapítandó büntetési rendszer a gyakorlatban csakugyan végrehajtható is legyen, mert nem férne össze sem a komolysággal, sem a törvényhozás méltóságával, ha a szentesített törvény olyan büntetési rendszert állapítana meg, a mely előre arra van szánva, hogy csak papíron maradjon.

Másrészt azonban nem lehet elmulasztani a jelen alkalmat arra, hogy a büntetési rendszer reformja terén is megtörténjék mindaz, a mi a gyakorlat tapasztalatai s a hasonló viszonyok közt levő államok büntetőjogi és börtönügyi viszonyainak újabb haladása alapján a Btk.-nek teljes felforgatása nélkül nálunk is megvalósíthatónak mutatkozik.

C/ A részletek tekintetében a legfontosabbak volnának a következők:

Legtöbb jogos kifogás merül fel törvényünknek a fiatal korban levő büntettekre és a javitóintézetekre vonatkozó rendelkezéseivel szemben. /Btk. 42., 84., 85. §§./ - Ezek - kapcsolatban a VI. alatt tárgyalt összefüggő kérdésekkel, - egészen törlendők és teljesen új intézkedésekkel helyettesítendők.

A másik főbajt a rövid tartamú fogházbüntetés okozza.

Az utolsó két évtized büntető politikai tanulmányainak és munkásságának egyik legnagyobb vívmánya, hogy megczáfolhatatlanul kimutatta, miképpen a rövidtartamú szabadságvesztés-büntetések sem javító, sem visszatartóztató hatással nem bírnak, sőt egyenesen károsak.

Mindezek a kifogások teljes mértékben állanak Btk.-ünknek a rövidtartamú fogházra vonatkozó rendelkezéseivel szemben. Egy-két napi fogháznak alkalmazása minden kétség nélkül sokkal több

hátrányt okoz mind az egyesekre, mind az államra és társadalomra nézve, mint a mennyi hatással jár. Ezenfelül büntetési rendszerünknek egyik leghelytelenebb intézkedése, /Btk. 40.§.7/, hogy az egy éven alóli fogházbüntetés közös elzárásban hajtandó végre. Az a néhány napi fogház, mely a kisebb bírósági fogházakban gyakran megfelelő munkáltatás nélkül, együttesen, rendszerint kedélyes beszélgetés közben töltetik el, az alsóbb néposztályokhoz tartozó elítéltekre gyakran nem is gyakorol semmi repressiv hatást, ellenben megbélyegzi az elítélteket, megnehezíti neki a megfelelő új alkalmazáshoz jutást és e mellett a romlottabbak vagy épen szokásos gonosztevők társasága kész erkölcsi ragály, mely elől csak az erősebb jelleműek menekülhetnek.

E veszedelmek elkerülése végett szükséges volna: a fogházbüntetés minimumának /körülbelül 8 napra/ felemelése, a néhány napi fogháznak megfelelő büntetési pótszerekkel /különösen a büntetés feltételes végrehajtásával és az elzárás nélküli közmunkával/ való helyettesítése; a rövid tartamú fogház intenzitásának fokozása /erősebb munkáltatás; kemény fekhely; élelmezési kedvezmények megszorítása stb., és annak lehetőleg /t.i. mindazonban a fogházakban, a hol ez az elhelyezési viszonyok mellett egyáltalában keresztülvihető, illetőleg mielőbb, mihelyt börtönügyi építkezési viszonyaink javítására kilátás van/ magánelzárásban való végrehajtása.

D/ A büntetési rendszer módosítása tárgyában irodalmunkban, illetőleg szakköreinkben eddig kifejezett többi óhaj közül legáltalánosabban a következők:

a/ a büntetési tételek minimumai általában eltörölendők; 25

b/ a börtönbüntetés kihagyandó, illetőleg egyes büntetési tételekben fegyházzal, másutt fogházzal helyettesítendő;

c/ a fegyházbüntetés minimuma egy évre; a börtönbüntetésé 3 óra leszállítandó;

d/ a büntetés kimérésnek szabályai módosítandók. E részben két egészen ellentétes óhaj nyert kifejezést. Egyesek e tekintetben szigorú-

nak, mások túlenyhének tekintik bírósági gyakorlatunkat. Előbbiek támadják a kir. Curiának 49. számú teljes ülési határozatában érvényre emelt elveket. Utóbbiak egy fix büntetési tételnek törvénybe foglalásával általában véve megkötnék a bíró kezét és csak akkor, ha a súlyosító, illetőleg az enyhítő körülmények túlnyomóak, engednék meg ezen fix tételnek emelését, illetőleg leszállítását.

Legrövidebben vázoló álláspontomat e kérdések két elsejére nézve.

Ad a/ A minimumok teljes eltörlését mellőzném, mert két évtized judicaturája bebizonyította, hogy a magyar bíróságok még a külföldieknél is nagyobb mértékben hajlandók a büntetések legkisebb tartamának kiszabására, pedig sem a rövid tartamú szabadságvesztés-büntetésektől, sem a túlzott enyheségtől /v.ö. a II. alatt kifejtetteket/ nem várok jó eredményeket.

Ad b/ Ha új büntető törvénykönyv megalkotásáról volna szó, feltétlenül egyszerűsítendőnek tartanám a szabadságvesztés-büntetéseket.

Tételes büntetőjogunk /1878:V. t.-cz. 20.§. és 1879. évi XL. t.-cz. 15. §. 1. pont/ a szabadságvesztés-büntetésnek ötféle nemét ismerteti. Ezen büntetési nemek végrehajtására kétféle helyiségek szolgálnak: az országos letartóztató intézetek /8 fegyintézet és a szegedi kerületi börtön/, valamint a bírósági /törvényszéki és járásbírósági/ fogházak.

Eltekintve a pusztán custodia honesta gyanánt szereplő államfogháztól, az első visszasság az, hogy a büntettek és vétségek megállapított többi háromféle büntetési nemnek: a fogháznak, börtönnek és fegyháznak belső tartalma és intenzitása között nincs számbavehető fokozat és különbség. Ezenfelül törvényünk büntetési tételének tüzetesebb tanulmányozása meggyőz arról, hogy a büntetéseknek most említett háromféle faja nem a bűncselekményeknek különböző jellege vagy a kisebb-nagyobb erkölcsi romlottságról tanuskodó motívumok tekintetbe vételével, hanem sokszor önkényesen van megállapítva, tehát az elítéltek osztályozására nem nyújt kellő alapot.

Másrészt letartóztató intézeteinknek és különösen bírósági fogházainknak építkezési viszonyai nem adnak módot arra, hogy ezen három büntetési nem, az elítélteknek különböző osztályai /különösen az alkalmi büntettek és visszaesők/ jellege, illetőleg romlottságuknak eltérő foka szerint, különböző hatályúvá tétessék.

A mi ezen általánosságok mellett, különösen a börtönbüntetés elkülönítését illeti, kétségtelen, hogy az nem indokolt, /mert a börtön- és fegyházbüntetés intenzitása közt sem a Btk. (29. és 37. §§.), sem a végrehajtási utasítások nem állapítottak meg számbajöhető különbséget/, továbbá hogy a börtön, ha külön büntetési nem gyanánt komolyan végrehajthatnák, vagy a rabok szállítása körül okozna sok nehézséget és az államkincstárnak jelentékeny költségeket, vagy pedig azt tenné szükségessé, hogy az országnak különböző részeiben annyi kerületi börtön építtessék s olyan befogadási képességgel, a mennyi a börtönbüntetésnek más büntetési nemektől elkülönített végrehajtásához szükséges.

Valójában a börtönbüntetés csak az elítéltek kisebb részén, tudniillik azokon van külön büntetési nem gyanánt végrehajtva, a kik a szegedi kerületi börtönben, a márianostrai országos fegyházban vagy a budapesti gyűjtőfogházban töltik büntetésüket. A m.-nostrai nőrabok az ottani nőfegyenczekkel együtt levén a kimutatásokban feltüntetve, azok száma teljes pontossággal meg nem állapítható. Évenként átlag körülbelül 4-5000 börtönbüntetésre jogerősen elítélt közül a hosszabb időre elítélt nőrabok Mária-Nostrán, 400-450 rab Szegeden, 200-330 a budapesti gyűjtőfogházban; a többi és pedig ténleg jóval több mint 3200 /a nyári hónapokban kevesebb/, mindenesetre a legjelentékenyebb rész a bírósági fogházakban, teljesen ugyanazon munkáltatás, élelmezés, fogházi rend mellett, sőt gyakran ugyanazon zárkában tölti büntetését, mint a foglyok. Minthogy pedig a külön börtönbüntetés végrehajtásának csak akkor van értelme, ha annak intenzitását és beltartalmát a törvényhozás másnak képzelte, mint a fogházét: ennél fogva kézen

fekszik, hogy a jelen állapot /a szegedi börtönben, a m.-nostrai orsz. fegyházban és a budapesti gyűjtőfogházban elhelyezettek kivételével/ nem más mint képmutatás, tudniillik börtönbüntetés neve alatt ugyanazon tartalmú időnek a fogházban való végrehajtása.

Ennek a hypokrisisnek gyökeres orvoslása az lenne, ha a börtönbüntetés büntetési rendszerünk-ből kihagyatnák s egyes, súlyosabb esetekben fegyházzal, az enyhébb esetekben pedig fogházzal helyettesítenék.

Ez a reform azonban szükségessé tenné a börtönbüntetéssel büntetett összes bűncselekmények büntetésének más büntetési tételekkel való összehasonlítását és revidióját, s így - habár a kihagyást elvileg teljesen igazoltnak s mind a börtönügyi tudományban jelenleg túlsúlyban levő felfogással, mind hazai viszonyainkból folyó követelményekkel megegyezőnek tartom, - kétségem van az iránt: vajjon törvényhozási factoraink nem fogják-e azt a novella keretein túlmenőnek tekinteni?

Ad c/ Ha a fegyház- és börtönbüntetés általános minimumának leszállítása határozhatnák el, ez szintén szükségessé tenné a fegyházzal, illetőleg a börtönrel büntetett összes bűncselekményeknél a concret büntetési tételek átvizsgálását, a végből: vajjon milyen esetekben mutatkozik szükségesnek magasabb specialis minimum megállapítása?

Ad d/ A büntetés kimérése kérdésének tárgyalása messzebbmenő jogászai fejtegetéseket tenné szükségessé.

E/ A hosszabb tartamú büntetésekre nézve törvényünk tervezője szerencsésen választotta meg a progressiv rendszert,²⁶ mely azon részeiben, melyekben végrehajthatott, a gyakorlatban eddig bevált.

Büntetési rendszerünknek fénypontja: a feltételes szabadságra bocsátás intézménye, melynek külső eredményei rendkívül kedvezőek.²⁷ Hogy a kedvező eredmény kizárólag a szabadon bocsátottak jóviselétének tudható-e be és a szorosabb felügye-

let mellett nem fedeztetnék-e fel több visszaélés? Ez csak a patronage szélesebb körű szervezete után lesz megállapítható.

A büntetési rendszer egészét tekintve, szükségesnek tartom még: 1. a progressiv rendszernek második szakában, valamint a nem magánelzárásban levő elítéltekre nézve megfelelő és minden letartóztató intézetre nézve egyöntetűen és közösen megállapított osztályozás keresztülvitelét; 2. a közvetítő intézetbe helyezésnek és a feltételes szabadságra bocsátásnak, valamint az elítéltek szabadban való munkáltatásának, mely utóbbi a gyakorlatban szintén teljesen bevált, továbbfejlesztését.

A felügyelő-bizottság intézményét /Btk. 43. §./, mely jelenlegi szervezete mellett az elítéltekkel egyénileg nem is foglalkozhatik s így véleményében kizárólag a letartóztató intézeti hivatalnokokra van utalva, egészen másként kellene szervezni.

F/ Mellőzhetetlenül szükséges lesz büntető törvénykönyvünk egyes aránytalan büntetési tételeinek megváltoztatása, /az enyhítés szempontjából leginkább a kis lopások, valamint a hatósági közeg elleni erőszak büntetési tételeit, szigorítás tekintetében különösen a súlyosabb vagyron elleni bűncselekmények büntetését kell említenem/, valamint a mellékbüntetések megállapításában mutatkozó egyes rendszertelen, illetőleg tarthatatlan intézkedések²⁸ kijavítása.

VIII. Azon a téren, melynek kérdéseit ez az igénytelen cikk vázlatosan érinti, az állam és a törvényhozás legkevésbé sem meríti ki feladatait pusztán a büntető törvényhozás keretébe tartozó intézkedések megtétele által. Ellenkezőleg, minthogy a nyomor, az elhagyatottság s a műveletlenség korunk szomorú tapasztalatai szerint igen jelentékeny tényezői a kriminalitásnak: ennél fogva a praeventio terén, illetőleg a bűncselekmények tényezőinek ellensúlyozása végett, továbbá az általános social-politika körében a törvényhozásra, a kormányra és a társadalomra

még igen nagy feladatok várnak.

Legtávolabbról kezdve a tennivalók felsorolását, ezen tevékenység körébe esik mindaz, a minek culturalis, gazdasági és jótékonyági intézmények /a népnevelés fejlesztése, különösen a tanyákon, szövetkezeti ügy, betegápolás és segélyezés, köz- és magánjótékonyosság, stb./ terén hazánkban még okvetlenül történnie kell.

Ide tartozik a praeventiv intézmények egész sora, /közülük fontosságban a gyermekvédelem áll elől/ és mindaz a tevékenység, melyet az újabb kor "patronage" neve alatt foglal össze és melynek szervezetét az egész ország területére összefüggőleg és úgy, hogy a különböző törvényhatóságokban levő intézmények egymást hatékonyan támogathassák, ki kell építeni.

Ezenfelül a büntetés végrehajtásának újabb egyöntetű szabályozása és börtönügyi viszonyainak, mindenekfelett pedig a javitó intézetek ügyének gyökeres reformja körül a magyar szakférfiakra a tüzetes tanulmányozás és az irodalmi munkálkodás, igazságügyi kormányunkra pedig a részletes intézkedések megtétele tekintetében még a teendőknél egész nagy complexuma vár.

Mindezeknek bővebb tárgyalása azonban túlhaladná e cikk kereteit.

Lábjegyzetek:

1. Az esküdtbiróságokról szóló 1897. évi XXXIII. és a bűnvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897. évi XXXIV. t.-cikk.
2. V.ö. különösen Holtzendorff Der Entwurf des ung. Strafgesetzbuches; S. Mayer Das ung. Strafgesetzbuch /Bécs 1878/; továbbá Geyer, John, Schütze és Wahlberg bírálatait a külföldi folyóiratokban.

3. Ezen újításoknak időrendben elseje és a gyakorlati alkalmazhatóságot tekintve is legjelentékenyebbje a feltételes elítélés, illetőleg a büntetés feltételes végrehajtásának intézménye, melynek törvényhozási szabályozása a következő sorrendben következett be: Boston /1878/, Massachusetts államának más törvényhatóságai és városai /1880/, Queensland /1886/, Új-Seeland /1886/, Anglia /1887/, Dél-Ausztrália /1887/, Belgium /1888/, Kanada /1889/, Victoria /1890/, Franciaország /1891/, Nyugat-Ausztrália /1892/, Luxemburg /1892/, Portugália /1893/, Norvégia /1894/, New-Wales /1894/. - E törvények magyar fordítását dr. Vámbéry Rusztemnek köszönhetjük. A külföldi törvényeknek a magyar jogászegylet kiadta fordításában új sorozat 1. sz. /Budapest, 1899./

4. Alapítója: Lombroso Cézár, a turini egyetem orvosi karának tanára, tétéleit egyrészt Lavater és Gall, másrészt Darwin és Spencer alapvető tanainak, illetőleg feltevéseinek felhasználásával rendkívül merészen állította oda kétségtelen igazságok gyanánt. Később azokat maga is módosította. Első nagy művét: az "Uomo delinquente"-t /1876/ csak elítélteken és nem is kizárólag önmaga által végzett megfigyelések alapján írt. Lombrosot fogyatkozásai alkalmatlanná teszik arra, hogy maradandó rendszert alkosson. Nem ismeri a helyes megfigyelés és adatgyűjtés kellékeit, módszere fogyatékos, bírálata nem megfelelő, heterogén tanokat rendszertelenül összevegyit, ítélőhetsége idegesen siet; még ha adatai alaposan voltak volna gyűjtve és következtetései nem volnának is túlmerészek, semmi esetre sem büntettes, hanem legfeljebb fegyencz-typust állított volna fel. Tanítványai közül említendők: Virgilio, Morselli, Sergi, Puglia. Jelentékenyebb munkásai ennek az irányynak: Marro, Lacassagne lyoni tanár, az "Archives d'anthropologie criminelle" alapítója; Havelock-Ellis, Kurella, Ferriani, Sighele, Bleuler. Lombroso tanainak czáfolása körül legtöbb érdemet sze-

reztek: Bär, Näcke, Tarde, Vargha Gyula gráci tanár, Virchow stb. A nemzetközi bűnügyi embertani congressus első négy ülészakán /Róma, 1885; Páris, 1889; Brüsszel, 1892; Genf, 1896./ Lombroso tanait fokozatosan háttérbe szorították. A legközelebbi ülészak 1901. szeptemberben Amsterdamban tartatik.

5. Lombroso tanai szerint vagy vadember, vagy elmebeteg, illetőleg epilepticus.
6. Alapvető dolgozatok: Ferri Henrik, volt római tanárnak, az olasz parlament tagjának "Sociologia criminale" /4. kiad. 1894./, Garofalo nápolyi főügyésznek "Criminologia" /2. kiad. 1891./ cz. munkái. Ezen iskolának nagy irodalmát kimerítőleg nem ismertethetem.
7. L. különösen Prins Criminalité et répression /Bruxelles 1886/; Van Hamel Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht /Harlem 1895/; Liszt Lehrbuch des deutschen Strafrechts 3-10. kiad. /Az utolsó Berlin 1900/; Tarde "La criminalité comarée" és "La philosophie pénale"; Prins Schence pénale et droit positif /Bruxelles 1899/.
8. Főképviselőik: Alimena, Colajanni stb. Az előbbinek alapvető tanait ismertette dr. Pekár Károly; e folyóirat I. köt. 186-194. l.
9. Legjelentékenyebb munkálatai: Liszt, Lammasch, Sichart értekezései /előbbié Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft IX.köt. 452. és köv. 737., X. k. 51., XII. k. 161., XIII. k. 359. és köv., XVI. k. 477. és köv. 1.; Lammasch-é Gerichtssaal 44. köt. 147. 1./ Hazánkban méltón képviseli ezt az irányt dr. Vámbéry Rusztem jeles dolgozata: Büntető politikai követelések /Budapest 1900/. L. még Liszt Ferencz előadását: "A jövő büntetőjoga" Magyar jogászegyleti értekezések 76. füzet. /1892/.

10. Lásd egyebek között Näcke tanulmányát: *Compte rendu des travaux de la 4-e session du Congrès international d'anthropologie criminelle /Genève 1897/ 1. és köv. 1.*
11. Tarde /*Philosophie pénale, 3. kiadás, 1892.*/ helyesen utal arra, hogy a büntetésnek hatékonyságát legjobban meg lehet itélni abból, ha figyelembe vesszük a büntetlenül hagyásnak következményeit. Mikor a törvényhozónak téves felfogása vagy erélytelensége következtében bizonyos bűncselekmények megtorlása elmaradt, vagy midőn hosszú háborúk vagy belzavarok következtében az igazságszolgáltatás fennakadt, a bűncselekmények rendkívül elszaporodtak.
- Nagyon tanulságosak e részben azok a történelmi példák, melyeket Tarde /id.m.485. és köv.1./ felhoz.
12. *Avant-projet de Code pénal Suisse /Stooss Károly, akkor berni egyetemi tanártól/ indokolással és később átdolgozva a tárgyalások anyaggyűjteményével. Entwurf eines allg.bürg. Strafgesetzbuches von Norwegen. Uebersetzi von Rosenfeld und Urbye /Berlin 1898/.*
13. Ez az átalakulás kevésbé magának a büntető-törvénykönyvnek, mint inkább más tényezőknek hatása alatt történt. A közbiztonsági viszonyok javítására legtöbbet tett a m. kir. csendőrség szervezése és közel két évtizedre kiterjedő működése. Ezenfelül változtak a közgazdasági és közművelődési viszonyok is. Hogy példa gyanánt az átalakulásnak csak néhány tünetét érintsem: a romantikával annyit leplezett és szépített, de voltaképpen nagyon szégyenletes betyárvilág, melynek utolsó alakjai az utolsó három évtizedre terjedő időszaknak első felében még itt-ott garázdálkodtak, ujabban már teljesen ki van pusztítva. A 80-as években még évenként több törvényhatóság területére engedélyezett rögtön bíraskodás és pedig rablás, rabló-gyilkosság, gyújtogatás miatt; 1887 óta nemcsak ennek

- szüksége nem merült fel, hanem egyáltalában a súlyosabb bűncselekmények /különösen a rablások, rablógyilkosság stb./ száma is jelentékenyen apadt. Viszont más bűncselekmény-csoportoknál tagadhatatlanul rosszabbá vált a kriminalitás mérlege. Elharapóztak egyes oly gazdasági visszaélések, melyek büntetőjogi megtorlásának szükségét széles körben éreztük, de a melyeknek megtorlása tárgyában büntetőtörvénykönyvünk nem rendelkezik. Nagy mérveket öltött a "traite des blanches" és a nemi életre vonatkozó, illetőleg a női becsület ellen irányuló számos más olyan cselekmény, mely mai jogunk szerint büntetlen. Ezenfelül pedig a nagyvárosok, főleg székes fővárosunk proletariatusából - sajnos - kifejlődött a szokásszerű és üzletszerű gonosztevőknek, a sokszoros visszaesőknek egész nagy tömege.
14. Az új irányokkal, illetőleg a controvers alapvető kérdésekkel hazai irodalmunkban behatóan foglalkoztak: Fayer László *Tanulmányok /1893/ 100-130.lap. Büntetési rendszerünk reformja, három füzet. A magyar büntetőjog kézikönyve, 2.kiadás. 1900.I. kötet 4-19; Finkey Ferencz: *A büntetőjog alapjai /1896/; Heil Fausztin: *Naturalismus a büntetőjogban /1884/; Magyar jogászegyleti értekezések 21. füzet; Moravcsik E. Emil: *A degeneratív tünetek jelentősége /orvosi és elmekórtani szempontból/ a Gyógyászat 1891. évi 2. számában és Gyakorlati elmekórtan 2. kiadás 497. és köv. 1.; Reichard Zsigmond: *Az anthropologikus büntetőjogról, Magyar jogászegyleti értekezések 72. füzet. A bűncselekmények osztályozása kriminologikus szempontból u.o. 169. füzet; Tóth Lőrincz: *A Magyar Tudományos Akadémia ért. XI. kötet, 4. szám /1891/; Wlassics Gyula a *Budapesti Szemle 1892. évi januári füzetében 22-41. lap.*******
15. Ilyen felhívást kaptak, a kir. Curiának, továbbá a budapesti és marosvásárhelyi kir.

ítélőtáblák elnökei, az akkori két kir. fő-
ügyész, a budapesti kir. törvényszék büntető
osztályának vezetője és az akkori fiúmei kir.
ügyész /dr. Heil Fausztin/.

16. A munkálat czime volt: "Törvényjavaslat a
büntettekről és vétségekről szóló büntető
törvénykönyv némely határozatainak módosítá-
sáról. Előadói tervezet." A tervezet a tör-
vénykönyv 28. szakaszát érinti.
17. A tanácskozmány tagjai voltak: Csemegi
Károly, Csider László, Fayer László, Heil
Fausztin, Sárkány József, Schedius Lajos
/a tervezet szerzője/, Schnierer Aladár,
Székács Ferencz, Wlassics Gyula.
18. A törvényjavaslat a büntető törvénykönyv 76.
és a kihágási törvénykönyv 8. szakaszának
módosítását kezdeményezte.
19. Az értekezlet tagjai voltak: dr. Plósz
Sándor akkori államtitkár, Balogh Jenő,
Baumgarten Izidor, edvi Illés Károly, Paizs
Andor, Psik Lajos, Székegy Ferencz és Vargha
Ferencz; jegyzője pedig dr. Vámbéry Rusztem.
20. Az úgynevezett feltételes elítéléssel külföl-
dön tett tapasztalatok újabban is kedvezőek.
V.ö. Monis francia igazságügyministernek a
Párisban folyó évi julius havában tartott
patronage-congressuson mondott beszédét a
"Bulletin de l'Union des Sociétés de patronage
de France" /1900/ No. 3. p. 338 et suiv.
21. Első sorban maguknak az elítélteknek szorgal-
mától és lelkiismeretességétől fog függni,
hogy ez az utóbbi intézmény beválik-e majd
nálunk a gyakorlatban. Habár azonban a kül-
földi tapasztalatok után nehéz elnyomnunk a
gyakorlati keresztülvihetőségre nézve bizo-
nyos kételkedő aggodalmakat: mindamellett
maga az eszme oly nemes és oly üdvös, hogy
megvalósítását nézetem szerint a hazai ille-

tékes tényezőknek is okvetlenül meg kell ki-
sérelniök.

22. E tekintetben is szerfelett fontos és rend-
kívül bonyolult kérdések állanak előtérben.
Tagadhatatlan, hogy ez irányban a törvényho-
zásnak részben egyoldalú, részben túlzott pa-
naszokat is el kell bírálnia; másrészt azon-
ban nézetem szerint több olyan törvényhozási
intézkedés is tehető, melyek ép a tisztessé-
ges üzleti élet fejlődésére is határozottan
üdvös hatással lesznek.

A kérdésekre szóban forgó csoportjába
tartoznak a következők:

A tisztességtelen verseny /"concurrance
déloyale"/ ellen teendő intézkedések /melyek
azonban nem a novelláris javaslatba, hanem
külön törvénybe valók/, továbbá az, hogy mi-
nő repressiv intézkedések szükségesek külön-
böző csalások ellen, melyek ma megfelelő
megtorlás nélkül maradnak és melyekre nézve
a Btk. 379. §-ában foglalt tényálladékot ta-
gadni, illetőleg a büntetést szigorítani ki-
vánják; a csalárd üzletátruházások körül,
valamint a vétkes és csalárd bukásoknál el-
harapódzott visszalélések, melyekkel szemben
különösen a Btk. 417. §-a határozottan szük-
nek bizonyult; az építkezések körül az építő
mesterek kárára újabban elharapódzott üzeli-
mek; az ingatlanok kétszeres eladása; az
üzleti titkok elárulása az üzleti alkalma-
zottak részéről.

Ezenfelül sok panaszt hangoztatnak a
tőzsdei világban, illetőleg a cartellek kö-
rül kifejlődött bizonyos visszaélések miatt,
valamint a "gabonauzsora" névvel megjelöl-
tetni szokott előváráslási ügyletek alapján.

23. L. Bulletin du VI. -e Congrès pénitentiaire
international No 6. p. 43. et No. 8. pp.
63-64.
24. Büntetési rendszerünkkel legrészletesebben
foglalkoztak Fayer Büntetési rendszerünk

reformjához I. füz. /1889./, II. /1891./ és III. /1892./; Heil Magyar Igazságügy XXXI. köt, 1-7. l.; továbbá Kelemen Mór és Székely Ferencz M. jogászegyleti ért. 41., 44. és 48. füz. /1889./; a m. jogászegyletben 1889-ben tartott vita folyamán Fayer László, Kelemen Mór, Balogh Jenő, Székács Ferencz, Illés Károly és Székely Ferencz id. ért.-ek 61. füz. Legujabban Finkey Ferencz Szabadságbüntetéseink reformjához a Jog 1900. évi 17., 18., 20., 25., 26., 35. és 37. számaiban.

L. még dr. Vámbéry Rusztem A relegatio eredményei és büntetési rendszerünk reformja m. jogászegyleti ért.-ek 135 füz. /1898/ és Büntető politikai követelések, végre egyes helyeken Balogh Jenő Börtönügyi viszonyaink reformjához id. ért.-ek 39. füz. /1888./

25. Ezt a kivánságot fejtette ki dr. Reichard Zsigmond "A bíró büntetésenyhítési joga" című értekezésében /Jogt. Közlöny: 1890. évfolyam/; ellene dr. Heil Fausztin "A 92. §." cím alatt, ugyanott 29-31. szám. Lásd még dr. Fayer L. "Büntetési rendszerünk reformja" II. füzet 1. és köv. l.
26. E választásra jelentékeny befolyást gyakorolt egyik legkiválóbb börtönügyi szakemberünknek, a sajnos korán elhunyt Tauffer Emilnek véleménye. /A fokozatos rendszert Walter Crofton, az irországi börtönök felügyelője, az ír rendszer kiegészítése útján alkotta meg./
27. A legutóbbi év alatt feltételes szabadságra bocsátott 1039 elítélt közül ez a kedvezmény csak 21-től vonatott vissza.
28. Ilyenek például az, hogy az intellectuális közokirathamisításra és magánokirathamisításra /pl. váltóhamisításra/ a törvény /l. 400-407. §§./ nem állapít meg mellékbüntetést; továbbá, hogy a hivatalvesztés és a politikai jogok gyakorlásának felfüggesztése felségsértésnél /Btk. 138. §./ csak büntett esetén, hűtlenségénél /150. §./ vétség esetében is megállapítható stb.

A XI. NEMZETKÖZI BÜNTETŐJOGI KONGRESSZUS

Jogtudományi Közlöny 1910. 36. és 37.sz.
297. és 307.old.

1888 decemberben Liszt Ferencz, jelenleg berlini egyetemi tanár kezdeményezésére Prins brüsszeli és van Hamel amszterdami tanárok közreműködésével "Nemzetközi Büntetőjogi Egyesület" alakult. Az Egyesület feladatának tekinti a bűncselekményt és az annak leküzdésére szolgáló eszközöket nemcsak jogi, hanem egyúttal embertani és társadalomtudományi szempontból is szemügyre venni és ezt a felfogást, valamint következményeit a tudományban és törvényhozásban elismeréshez juttatni. Az Egyesület ezenfelül hadat üzent a büntetőjogi dogmatika egyeduralmának, illetőleg tultengésének, valamint a büntetőjogi reformmozgalom zászlóvivője is kívánt lenni.

Éppen 21 év előtt tartotta az "Union Internationale de Droit Pénal" Brüsszelben a Mária Terézia királynőnk által alapított belga Tudományos Akadémia termében, első kongresszusát, amelyet a következő két évtizedben más tíz nagygyűlés /"Assemblée générale"/ követett.1

A f. évi augusztus 2-4. napján szintén Brüsszelben tartott XI. nagygyűlés mintegy lezárója akart lenni az Egyesület első harczi éveinek, valamint fiatalokának, a belgiumi magánjog szerint "kiskorúságának".

Prins Adolf, az Egyesületnek /néhány év kivételével/ megalakulásától fogva állandó elnöke, aki évtizedek óta a többi vezetővel teljes egyetértésben és személyes barátságban irányította a tagok munkásságát s aki mint elsőrangú szónok, valamint a jogi és társadalmi tudományok kiváló művelője egyformán rátermett erre a vezető szerepre, joggal mondhatta a f. évi augusztus 2-án /éppen 21 év múlva ugyanabban a teremben/ tartott elnöki megnyitó beszédében, hogy az Egyesület ..en csak a reményt messze túlhaladó mértékben megerősödött,2 hanem érettebben, tudományosabban is fogja fel a maga elé tűzött feladatokat, mint évti-